

prof. dr hab. Agnieszka Kasińska-Metryka
Wydział Prawa i Nauk Społecznych
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Kielce, 22 02 2023 r.

**Recenzja pracy doktorskiej mgr Katarzyny Zielińskiej
pod tytułem „Partia Demokratyczna i jej prezydenci w latach 1832-1964”,
UNIWERSYTET PEDAGOGICZNY im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Wydział Nauk Społecznych
Dyscyplina Nauki o Polityce i Administracji
Promotor: Prof. dr hab. Jacek Sroka**

Wybór problematyki i osadzenie jej w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

Wyznaczone przez Autorkę pole badawcze, a uprzednio – sformułowany problem badawczy, można uznać za próbę syntetycznego uporządkowania wiedzy lokującej się na pograniczu politologii, a częściowo także historii oraz stosunków międzynarodowych. Ostateczne przyporządkowanie dysertacji do dyscypliny „nauki o polityce i administracji” nie wzbudza jednak wątpliwości ze względu na osadzenie koncepcji pracy na polu badań politologicznych.

System partyjny Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej stanowi dobrze omówione zagadnienie, zarówno w literaturze polskiej, jak i obcojęzycznej. Autorka, odnosząc się krytycznie do źródeł zastanych stwierdza, że *„tematyka ta rzadko jest przedmiotem zainteresowań polskich badaczy, których prace koncentrują się najczęściej na historii USA oraz na kwestiach ustrojowych, natomiast problematyka partyjna jest marginalizowana”*. Powyższa teza jest prawdziwa tylko częściowo – problematyka partyjna jest bowiem tak fundamentalna dla zrozumienia specyfiki amerykańskiego

systemu politycznego, że jej omówienie (nawet jeśli na poziomie ogólnym, a nie szczegółowym) można odnaleźć w wielu pracach polskich amerykańistów.

Po wtóre, podejmując temat tak zasadniczo ulokowany w przestrzeni systemu amerykańskiego, jako punkty odniesienia należy uczynić literaturę obcojęzyczną i także (a może przede wszystkim) w niej szukać obszarów niszowych.

Problematyka nie jest zatem nowatorska, a ze względu na przyjętą cezurę trudno ją uznać za aktualną, ale lektura dysertacji pozwala dostrzec jej wyróżniki tj. przede wszystkim przyjętą perspektywę analizy zjawiska. Autorka rozprawy wzięła pod uwagę dwa istotne systemowo elementy, czyli dynamikę zmian w funkcjonowaniu Partii Demokratów, a także wpływ kolejnych prezydentów wywodzących się z tego ugrupowania na system polityczny państwa.

Uzasadniając wybór problematyki oraz określając cel badań, mgr Katarzyna Zielińska stwierdza: *Głównym celem pracy jest próba znalezienia odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób Partia Demokratyczna utrzymywała swoją pozycję na amerykańskiej scenie politycznej, zachowując nieprzerwanie status jednej z dwóch głównych partii amerykańskich. Celem kolejnym jest zbadanie, w jaki sposób prezydenci Demokratów wpływali na amerykański system i jak go zmienili na przestrzeni wszystkich systemów partyjnych.* Pewne wątpliwości budzi mało precyzyjne określenie „na przestrzeni wszystkich systemów partyjnych”, można się jednak domyślać, że chodzi o *continuum* rozwoju partii w kolejnych dekadach, zwłaszcza że ważnymi słowami-kluczami wyróżnionymi przez Autorkę są „zmiana” i „dynamika”. To właśnie one najbardziej przekonują mnie do celowości podjęcia przez Autorkę rozważań, przemawiają także za politologicznym, a nie *stricte* historycznym charakterem pracy. Jako ambitne należy także uznać zadanie pokazania zmian w obrębie Partii Demokratów na tle przemian całego systemu, a także uwzględnienie dwukierunkowych wektorów owych zmian. Pozytywnie należy ocenić oparcie rozważań przede wszystkim na analizie dokumentów i programów partyjnych, zwłaszcza że przyjęty okres, który obejmują badania jest imponująco długi.

Metodologia i struktura pracy

Ocena metodologii pracy jest trudna, bowiem w całej pracy Autorka w ogóle nie odniosła się do wykorzystanych metod badawczych. Zgodnie z etapami prowadzenia badań, we wstępie dysertacji powinno znaleźć się wskazanie, jakie metody badawcze

zostały wybrane, żeby osiągnąć zakładany cel projektu. Takiego wskazania jednak nie ma, co stwarza wrażenie, że przystępując do pisania Autorka nie posiadała wiedzy na temat podstaw warsztatu naukowego. We wspomnianym wstępie znajduje się uzasadnienie podjęcia problematyki badawczej, określone są cele pracy oraz zasygnalizowana literatura (choć nie jest to w pełni krytyczny przegląd źródeł zastanych), ale nie ma tak niezbędnych dla każdego badacza hipotez, czyli wstępnych prób odpowiedzi na problem badawczy przedstawiony w postaci pytań.

Brak odniesienia się przez Autorkę do metodologii, nie oznacza że żadne metody nie są w pracy stosowane. Już sama konstrukcja pracy wskazuje na użycie metody porównawczej, można także dostrzec elementy metody instancjonalno-prawnej, analizy systemowej, a nawet analizy treści, jakkolwiek w tym przypadku brakuje zbyt wielu informacji o sposobie korzystania przez Autorkę z materiałów źródłowych (dokumenty, programy partyjne), żeby potwierdzić jej stosowanie.

Brak określenia metodologii oraz sformułowania hipotez skutkuje przede wszystkim tym, że praca ma charakter deskrypcji. Jest ona prowadzona rzetelnie i szczegółowo, ale walor oryginalności pracy jest istotnie zredukowany. W zakończeniu nie następuje także weryfikacja hipotez, co logicznie wynika z faktu, że nie zostały one skonstruowane.

Struktura pracy jest przejrzysta i tworzy ją sześć rozdziałów. Ich liczba jest uzasadniona, zważywszy na przyjętą cezurę analizy. Autorka dysertacji wskazała we wstępie z czego wynikają daty progowe cezury i tłumaczenie to należy uznać za przekonujące, a wydarzenia otwierające i zamykające okres analizy spełniają warunek zbliżonej istotności.

Kolejne rozdziały pracy tj.: *Amerykański system partyjny – struktura i dynamika, Partia Demokratyczna w pierwszym amerykańskim systemie partyjnym (1790-1824), Demokratyzacja amerykańskiego życia politycznego a Partia Demokratyczna w drugim systemie partyjnym (1824-1860), Od wojny secesyjnej do koalicji z Populistami. Partia Demokratyczna w trzecim systemie partyjnym (1860-1896), Partia Demokratyczna a procesy industrialne w czwartym systemie partyjnym (1896-1932), Post New Deal'owski system partyjny. Partia Demokratyczna w piątym systemie partyjnym (1932-1964)* zbudowane są z podrozdziałów, z wyjątkiem rozdziału pierwszego.

A.

Można zastanowić się dlaczego rozdział pierwszy, tak istotny dla całości, nie został podzielony na podrozdziały. Doktorantka kreśli w nim podstawy funkcjonowania systemu partyjnego USA, ale można sobie wyobrazić, że rozważania te zostaną podzielone na np. dwa podrozdziały. Taki wewnętrzny podział byłby wskazany także celem uniknięcia powtórzeń, o które łatwiej kiedy narracja ma charakter ciągły. Jako przykład zbędnego powracania do kwestii już omówionych można podać fragmenty ze stron nr 7: *Przynależność do którejś z partii amerykańskich nie wiąże się z określoną orientacją polityczną.* A następnie ze strony nr 8: *Dwie główne amerykańskie partie mają dość luźne struktury wewnętrzne. Przynależność do którejś z nich nie wiąże się z określoną orientacją polityczną.* Takich „powrotów” do wątków już podnoszonych jest w rozprawie więcej.

Kolejne rozdziały są do siebie zbliżone jeżeli chodzi o obszerność oraz sposób prowadzenia analizy. Przyjęta matryca osadzona jest chronologicznie, a także zgodnie z założeniami pracy tzn. uwzględniając przyczyny zmian w obrębie Partii Demokratów. Pomimo opisowego, a nie problemowego charakteru pracy, Autorka podejmuje w kilku miejscach próby wskazania oryginalnego charakteru rozważań i nowej perspektywy, która Jej zdaniem nie była do tej pory przyjmowana w polskich badaniach amerykańskiego systemu partyjnego.

Zakończenie pracy napisane jest poprawnie, z podsumowaniem poszczególnych części i wskazaniem wniosków. Ostatni akapit zakończenia można uznać za próbę realizacji funkcji prognostycznej.

Język pracy oraz wykorzystanie źródła

Język pracy jest w mojej ocenie najmniej dopracowaną stroną całego projektu (poza nieobecnością metodologii). Pierwszą kwestią pozostaje odczuwany w wielu miejscach brak precyzji definicyjnej, co skutkuje konstrukcjami językowymi nie do końca zrozumiałymi dla czytelniczki/czytelnika lub budzącymi wątpliwości dotyczące znaczenia użytych przez Autorkę określeń.

Przykładem jest m.in. następujący fragment (s. 12): ***Partia Demokratyczna w czasie wszystkich systemów partyjnych*** (jak definiowany jest w tym rozumieniu system

partyjny – uwaga AKM¹) miała jeden cel, stworzyć silną strukturę, która pomoże jej **na utrzymanie się** (błędnie użyty język polski – uwaga AKM) na amerykańskiej scenie politycznej. Jednak występujące przez wszystkie pięć okresów **partyjnych procesy zmian** (procesy *realignment*) najlepiej pozwalały zobrazować, jak Partia Demokratyczna **się zmieniała** (idem per idem – uwaga AKM) . Na wstępie należy zaznaczyć, że rozmieszczenie treści w opracowania zostało przemyślane tak, by oddać istotę procesów zmian systemu partyjnego. W USA jest on **specyficzny, ponieważ można zaobserwować w czasie jego trwania dość głębokie przemiany działających w nim partii** (specyfika systemu amerykańskiego nie jest determinowana faktem zmian w obrębie jego partii – uwaga AKM).

Sprawa definiowania systemu partyjnego jest kluczowa dla całych rozważań, dlatego trzeba wskazać, że na stronie 7 została umieszczona jego prawidłowa definicja tzn. *jako konfiguracja wszystkich partii działających legalnie w państwie, które uczestniczą w zdobywaniu i sprawowaniu władzy*. Tym bardziej zastanawia użycie tej kategorii w budzącym wątpliwości kontekście (uwaga ta była już podnoszona, ale konstrukcja pojawia się w różnych częściach pracy). Z treści można wnioskować, że chodzi raczej o okres kadencji partii niż systemu partyjnego *per se*. Ten ostatni jest bowiem tworzony także przez m.in. normy prawne, które nie zmieniają się w zależności od kadencji.

W dysertacji występują także liczne błędy interpunkcyjne oraz związane z nieprawidłowym użyciem języka polskiego (szyk zdania, użycie przyimków i zaimków, powtórzenia). Błędy językowe (np. *Pomimo jednak tego, iż Roosevelt otrzymał poparcie, delegaci nie chcieli oni zgodzić się na start w wyborach Sekretarza Rolnictwa Henry'ego A. Wallace'a*) są tak liczne, że gdyby praca przygotowywana była do druku, to bezwzględnie powinna zostać poprawiona w celu wyeliminowania naruszeń zasad języka polskiego. Należy także poprawić stronę techniczną rozprawy, tzn. ujednoczyć numerację stron (na zewnątrz a nie wewnątrz strony) oraz ponownie przemyśleć sposób umieszczania materiałów wizualnych w tekście. Praca prezentuje się przejrzysto, ale te drobne korekty usprawniłyby w mojej ocenie jej czytelność.

Można uznać, że strona językowa pracy ma charakter wtórny wobec jej treści merytorycznej, ale w tym przypadku istnieją jednak zależności. Poza wspomnianym już brakiem precyzji w posługiwaniu się kategoriami definicyjnymi (brak siatki

pojęciowej), występuje w niektórych miejscach również nieuprawniona generalizacja. Odnosząc się do kondycji Partii Demokratycznej w latach 60. Autorka stwierdza m.in. *Wyborcy nie popierali zaangażowania się USA w wojnę w Wietnamie* (s. 13). Takie stwierdzenie mogłoby pojawić się w publicystyce jako skrót i uproszczenie, ale nie w pracy naukowej. Czy wszyscy wyborcy? Jeżeli nie wszyscy, to jaka część? Na poparcie takiej tezy należało przywołać dane liczbowe, lub inaczej (mniej kategoricznie) sformułować to stwierdzenie.

W mojej ocenie używanie w dysertacji pierwszej osoby liczby mnogiej („mieliśmy do czynienia”, „obserwujemy”) dla wyrażenia opinii Autorki, nie jest najbardziej fortunnym zabiegiem. Użycie form bezosobowych („można zaobserwować”) jest bardziej zobiektywizowane i pozwalające zachować naukowy dystans. Autorka posiada wystarczający zasób wiedzy dla samodzielnego formułowania stwierdzeń i ocen.

Kolejnym błędem, który istotnie wpływa na lekturę dysertacji są powtórzenia oraz brak dyscypliny we wprowadzaniu pojęć, a konkretnie powracanie do kategorii już omawianych lub sygnalizowanych. Jako przykład może posłużyć *realignment*. Po raz pierwszy termin ten został przywołany na stronie 3 i tam też w przypisie dyskursywnym Autorka wstępnie określiła jego treść. Następnie na kolejnych stronach kilkanaście razy anonsuje ten termin, by dopiero na stronie 14 przejść do jego kompleksowego wyjaśnienia (*Nie można mówić o historii Partii Demokratycznej bez opisanie systemów partyjnych i procesów przemian - realignment, następujących na amerykańskiej scenie. Warto w tym miejscu zastanowić się, czym jest proces realignment?*). Pojęcie to powinno zostać wprowadzone i wyjaśnione na początku rozważań (siatka pojęciowa byłaby niezwykle pomocna), by dalej uprawnione było jego używanie. Wątpliwości wobec warsztatu badaczki mam więcej, także w związku z kolejnym – jak wynika z rozważań – kluczowym terminem tj. zmianą. Nigdzie nie znajduję przyjętej na potrzeby badań definicji „zmiany”, a przecież jest to pojęcie bardzo wnikliwie opisane np. w literaturze socjologicznej (vide Piotr Sztompka). W całym tekście dysertacji po prostu brakuje tego terminu, chociaż w moim rozumieniu miał on być kluczowy.

Pozytywnie oceniam wykorzystane w pracy źródła zastane. Liczba pozycji tworzących bibliografię jest imponująca oraz w większości oparta o publikacje książkowe, a nie netografię. Na wyróżnienie zasługuje również czytelny sposób podzielenia bibliografii. Wiele przywołanych źródeł jest anglojęzycznych, co jest zrozumiałe ze względu na temat pracy. Pewne braki dostrzegam jednak w zakresie literatury polskich

amerykanistów, a zwłaszcza Pawła Laidlera oraz Andrzeja Mani, którego dwie książki zostały wykorzystane, ale „Department of State i Foreign Service w polityce zagranicznej USA lat gorącej i zimnej wojny, 1939-1989” również byłaby użyteczna dla prowadzonej analizy.

Konkluzja

Po zapoznaniu się z dysertacją stwierdzam, że w stopniu minimalnym, ale odpowiada ona wymogom formułowanym wobec rozprawy doktorskiej. Za uznaniem recenzowanych treści za wystarczające do pozytywnej oceny przemawia właściwe sformułowanie problemu badawczego, szerokie wykorzystanie źródeł zastanych oraz podjęcie próby nowego spojrzenia na zmiany w obrębie funkcjonowania Partii Demokratycznej, w kontekście osobowości i aktywności prezydentów wywodzących się z partii. W ten sposób spełniony został warunek oryginalnego rozwiązania problemu badawczego. Autorka wniosła do polskich rozważań przedmiotu, treści skupione wokół funkcjonowania na przestrzeni lat tej jednej z dwóch kluczowych w amerykańskim systemie politycznym partii.

Największe braki pracy dotyczą warsztatu badawczego i pominięcia niektórych etapów procesu badawczego, a także problemów z formułowaniem wypowiedzi naukowych zgodnie z zasadami języka polskiego oraz logiki prowadzenia wywodu. Można jednak mieć nadzieję, że wskazane w recenzji błędy są naprawialne (jeżeli praca miałaby zostać opublikowana), a merytoryczna wartość pracy przemawia za pozytywną konkluzją recenzji.

